

DEMDIS

Diskúsiou k dôvere v občiansku spoločnosť

Report z diskusného bloku

December 2023

Diskusiou k dôvere v občiansku spoločnosť

Report z DEMDIS diskusného bloku

Autori:

Michal Horský, riaditeľ DEMDIS

Tereza Richtáriková, kurátorka diskusií

Dominik Hutko, kurátor diskusií

Bratislava & Brno

December 2023

Obsah

Obsah	3
Úvod	4
Štruktúra diskusného bloku	5
Príčiny nedôvery podľa sektora.....	7
Výsledky diskusie so širšou verejnosťou.....	9
Štiepiace línie a názorové skupiny.....	10
Pozadie postojov (skeptickej) skupiny B	10
Najkonsenzuálnejšie názory v diskusii.....	15
Na jednej hodnotovej lodi.....	16
Aké činnosti sú potrebné?.....	17
Aké riešenia máme na stole?	20
Dialóg a participácia.....	20
Efektívna komunikácia.....	22
Zmysluplná koordinácia.....	23
Záver.....	24
Poďakovanie	26
Mediálni partneri.....	26
Zdroje	27
Metodika	28

Úvod

Mimovládne organizácie a občianska spoločnosť čelia na Slovensku čoraz intenzívnejším útokom a narastajúcej nedôvere. V DEMDIS sme preto k problému pristúpili férovými a otvorenými diskusiami. Naším cieľom bolo porozumieť dôvodom nedôvery, pokúsiť sa o nájdenie spoločných hodnôt, a na ich základe identifikovať možný priestor na zvrátenie negatívnych trendov.

Symptómy problému nedôvery v mimovládne organizácie sú totiž jasné. Zatiaľ čo v roku 2019¹ dôverovalo mimovládnym organizáciám 55,1 %, v roku 2023² to je už len 35,8 %. Prečo?

Z čoho pramení nedôvera v mimovládne organizácie a občiansku spoločnosť? A ako ju prinavrátiť? Prečo rastie požiadavka po zrušení „politických“ mimovládok, ak nachádzame zhodu na podpore slobody prejavu? Aké aktivity MNO sú prínosné a ušľachtilé? Prečo nie sme schopní dodržiavať rovnaký meter pri zhode, že „snaha umlčať druhú stranu je cestou do pekla“?

Nie len na tieto otázky sme sa pozreli bližšie v unikátnom diskusnom bloku, ktorý sa skladal z viacerých digitálnych DEMDIS diskusií a workshopov. Ich zmyslom bolo nie len podnietenie diskusie v rámci sektora, ale aj pretavenie jeho predstáv a hypotéz do diskusie so širšou verejnosťou.

V tomto reporte sa preto dočítate aj o tom, prečo naše vysvetlenia neraz kľžu po povrchu, z čoho pramení nedôvera v MNO a aké identifikované riešenia získali podporu naprieč polarizovanými táborami.

Demokracia je diskusia. Aj preto dúfame, že týmto výstupom uľahčíme verejnosti a organizáciám vstupovať do dialógu s občanmi a zakladať svoju komunikáciu na nájdených zhodách.

¹ Prieskum verejnej mienky pre platformu Hlas občianskych organizácií realizovala agentúra Focus v období od 11.9.-17.9.2019 formou osobného dopytovania. Dostupné online na: <https://www.predemokraciu.sk/2019/11/28/vacsina-ludi-na-slovensku-doveruje-mimovladnym-organizaciam/>

² Trendy (nedôvery) 2023. DEKK inštitút, s. 8. Dostupné online na: <https://www.dekk.institute/wp-content/uploads/2023/09/dekk-report-trendy-nedoveru-2023-web.pdf>

Štruktúra diskusného bloku

Predtým, než sa dostaneme k výsledkom je na mieste objasniť, čo predchádzalo reportu, ktorý teraz čítate. V tomto prípade nešlo o jednu DEMDIS diskusiu, ako to býva zvykom, ale o komplexný (mini)deliberatívny blok zložený z viacerých častí.

Cieľom DEMDIS je vytváranie sveta férovej a otvorenej diskusie, zapájanie občanov do slušného dialógu a prepájanie digitálneho a fyzického sveta. Najmä preto sme nadizajnovali robustnejší proces diskusného bloku, ktorý sa skladal z dvoch digitálnych diskusií a dvoch online workshopov. Takáto štruktúra umožňuje, aby na seba jednotlivé časti nadväzovali a rozvíjali predošlé výstupy.

Proces diskusného bloku

Prvá digitálna interná diskusia (INTERDIS) prebiehala najmä medzi aktérmi mimovládneho sektora v spolupráci s o.z. Bystriny a Občianskou platformou pre demokraciu. Nosným rámcom bola identifikácia vnímaných príčin nedôvery v MNO a hľadanie riešení.

Výstupy a predpoklady, ktoré z nej vzišli, sme následne premietli do klasickej DEMDIS diskusie so širšou verejnosťou (GRANDIS). Jej rámcom bola nie len identifikácia príčin, ale aj zhodne podporovaných hodnôt, vízie dobrej spoločnosti či aktivít MNO, ktoré považujeme za potrebné, či ušľachtilé. Realizované workshopy boli primárne zamerané na diskusie o predbežných výstupoch a nachádzanie potenciálnych riešení.

Téme „démonizácie” mimovládnych organizácii sme sa intenzívne venovali aj počas augusta 2023 diskusiou so širšou verejnosťou ako aj workshopom v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti. Napriek tomu, že tieto diskusie neboli explicitnou súčasťou tohto diskusného bloku, ich výstupy nám značne rozširujú perspektívu. Preto v tomto reporte nájdete aj uvedené konkrétne odkazy na „letné” konsenzu a získané poznanie.

DEMDIS	Diskusia v rámci sektora (INTERDIS)	Diskusia so širšou verejnosťou (GRANDIS)
Rámec	Príčiny a riešenia nedôvery v MNO?	Aké činnosti sú potrebné? A čo s nedôverou v MNO?
Štiepenie	Spoluzodpovednosť MNO; Výlučná príčina v dezinfo.	(Ne)dôvera a hostilný postoj voči MNO
Účastníci	73	468
Hlasy	2 231	11 725
Komentáre	46	96

Základný prehľad realizovaných diskusií.

Príčiny nedôvery podľa sektora

Diskusný blok odštartoval digitálnou diskusiou v rámci sektora (INTERDIS) s cieľom identifikácie príčin narastajúcej nedôvery v mimovládne organizácie.³

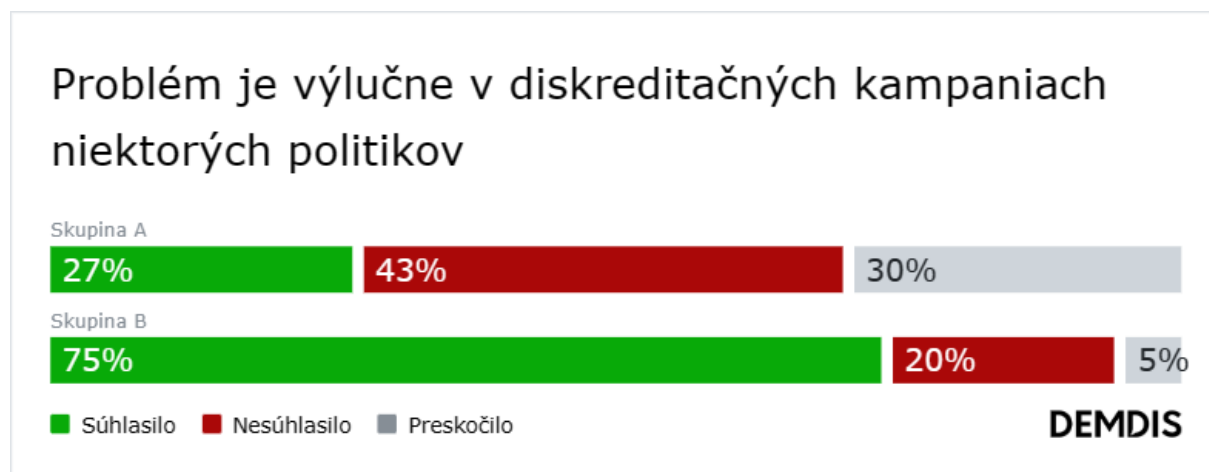
Vzhľadom na prevažnú „svetonázorovú homogénnosť“ sa diskusia niesla najmä v konsenzuálnom duchu. To nám však na druhej strane umožnilo pozrieť sa bližšie na názorové (mikro)štiepenie medzi diskutujúcimi pôsobiacimi v mimovládnom sektore. Nezhoda spočívala prekvapivo v otázke spoluzodpovednosti MNO za súčasný stav. Skupiny sa nezhodli na tom, či sú dezinformácie a diskreditačné kampane výlučnou príčinou nedôvery či (ne)majú svoj podiel viny aj MNO.

Skupina A je väčšinou presvedčená, že za „narastajúcu nedôveru môžu sčasti aj samotné MNO“. (2) A to aj preto, že „viditeľné MVO často riešia agendu, ktorá je vnímaná ako liberálna alebo ľavicová a trpia preto demonizáciou týchto smerov“. (18) Skupina je preto špecifická v tom, že dezinformácie nevníma ako výlučnú príčinu nedôvery v MNO. (3)

³ Kompletný report nájdete na: <https://www.iris.demdis.sk/conversations/8/report/external>

Skupina B v drvivej väčšine (75 %) vidí výlučný problém v dezinformáciách a diskreditačných kampaniach niektorých politikov. Len päť percent zo skupiny si myslí, že zodpovedné sú sčasti aj samotné MNO. (2) Aj preto viac ako tri štvrtiny skupiny odmietajú tvrdenie, že „ak by MNO v niečom nerobili chybu, demagógia populistov by nebola tak efektívna”. (7) Identifikované štiepiace línie nám naznačujú, že v sektore nepanuje celkom jasná zhoda na dominantných príčinách, či v otázkach sebareflexie.

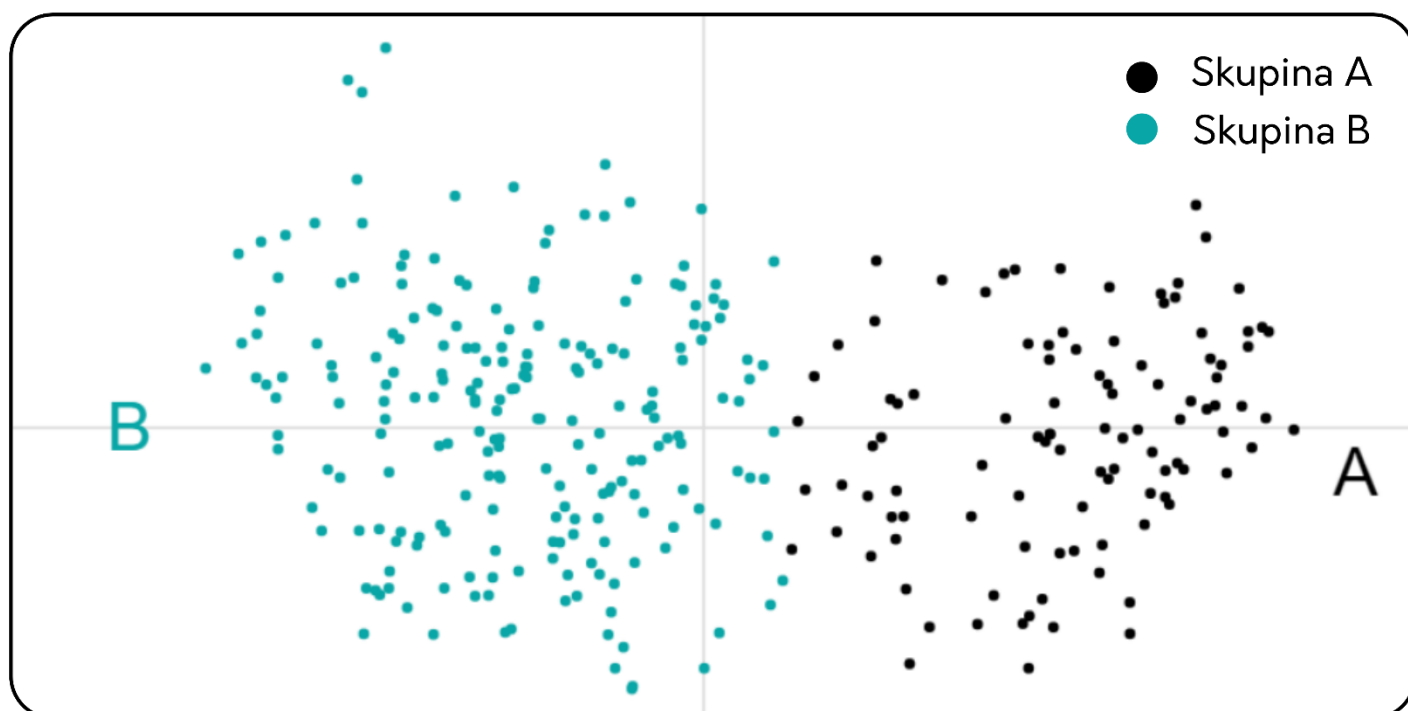
V rovine príčin nachádzame najsilnejší konsenzus pri tom, že „najčastejšie MVO nedôverujú ľuďa, ktorí nepoznajú prácu MVO priamo a informácie nekriticky preberajú od druhých”. (12) Tretí najkonsenzuálnejší komentár zas hovorí, že „cieľom niektorých NGO je skutočne šíriť osvetu, čo niekto môže chápať ako kultúrnu vojnu. A tým pádom to chápu niektorí ako ‚útok‘ na seba”. (13)

Dezinformácie a manipulatívne vyjadrenia politikov tiež zhodne vnímame ako súčasť problému. (10) Okrem toho „MNO musia často robiť veci ‚na kolene‘ a to vytvára priestor pre chyby”. (0)

Prvá fáza digitálnej diskusie (INTERDIS) nám ukázala, že v rámci sektora zhodne vnímame príčiny nedôvery najmä v nedostatku informácii a zdrojov, prebytku dezinformácii, či v diskreditačných kampaniach politikov. Z týchto záverov vyplynula otázka, či príčiny nedôvery podobne vidí aj verejnosť a občania väčšmi nedôverujúci práci mimovládnych organizácií. Ako teda obstáli identifikované teórie v širšej diskusii?

Výsledky diskusie so širšou verejnosťou

Prečo narastá nedôvera v mimovládne organizácie? Ktoré sú potrebné a ktoré nie? A je vôľa po zrušení „politických“ mimovládok v súlade s podporovanou slobodou prejavu? Aj na tieto otázky sme hľadali odpoveď v klasickej DEMDIS diskusii so širšou verejnosťou. Okrem nich sme v jej rámci overovali, či sa s príčinami, ktoré sme identifikovali v rámci sektora stotožňujú aj diskutujúci s negatívnym postojom voči MNO.

Trvanie diskusie 12. - 22 november 2023

Účastníci

468

Zoskupení

317

Komentáre

96

Hlasy

11 725

Štiepiace línie a názorové skupiny

Účastníci diskusie boli na základe svojich postojov a hlasovania zaradení do dvoch názorových skupín A a B. Hlavné názorové rozdiely spočívali v otázke dôvery voči „politickým“ mimovládkam, ako aj v hodnotení ich činností. V diskusii sa teda odzrkadlil vnímaný spoločenský konflikt a polarizácia na túto tému.

Skupina A sa vyznačuje vysokou dôverou v mimovládny sektor. Organizáciám vo všeobecnosti dôveruje, pokiaľ zásadne nepochybia. (1) Démonizáciu MNO sektora si skupina A vysvetľuje najmä diskreditačnými antikampaňami, a to aj zo strany vlády pre vlastné „populistické účely“. (21)

Skupina B v relatívnej väčšine (47%) nedôveruje iba „politickým a aktivistickým mimovládkam“. (2) Viac ako polovica (52%) zo skupiny zároveň deklaruje, že nedôveruje „žiadnym mimovládkam“. (0) Skupina je presvedčená, že organizácie, ktoré nie sú volené, sa nesmú „vyjadrovať k politike“, prípadne by mali byť obmedzené, či rovno zrušené. (22) Napriek tomu však skupina podporuje slobodu prejavu a združovania, ktoré jej členovia považujú za základné piliere demokracie. (20)

Pozadie postojov (skeptickej) skupiny B

Vzhľadom na jeden zo stanovených cieľov - identifikáciu príčin nedôvery časti spoločnosti v mimovládne organizácie by sme sa mali bližšie pozrieť na postoje a pozadie argumentácie skupiny B, ktorá vykazuje výrazne vyššiu nedôveru v MNO.

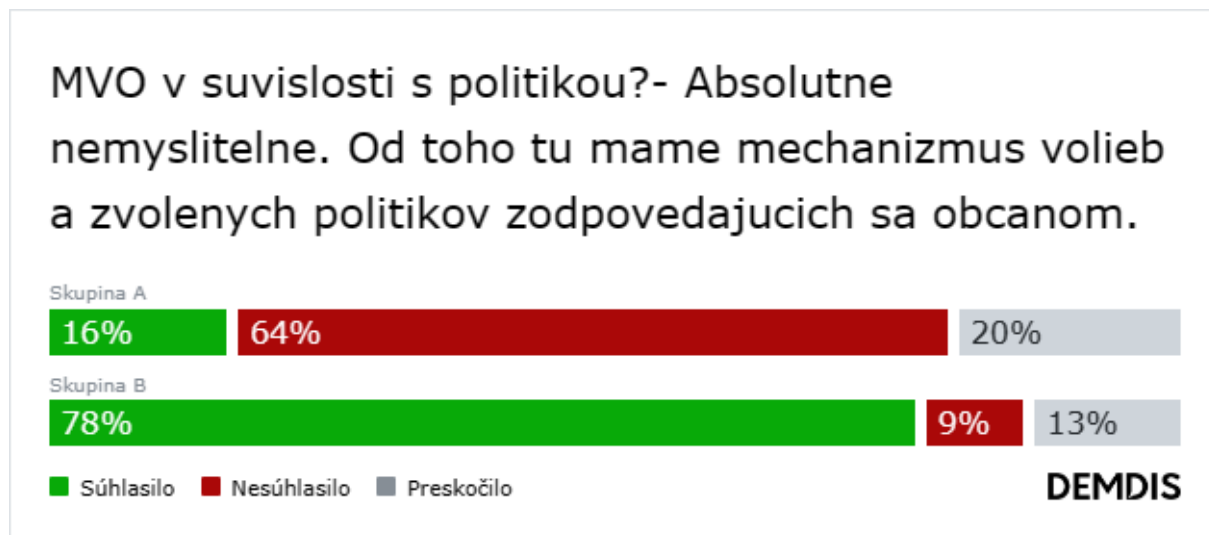
Wordcloud z najčastejších slov v komentároch skupiny B.

Ak pátrame po koreňoch nedôvery, je nevyhnutné porozumieť postojom občanov, ktorí sú presvedčení, že MNO robia viac zla, než dobra. Pri sledovaní komentárov, ktoré definujú túto skupinu, je možné pozorovať odmietavý postoj voči špecifickej skupine „politických“ mimovládok.

Na základe vlastných vyjadrení skupina B definuje „politické“ MNO ako také, ktoré „ovplyvňujú“ alebo „manipulujú“ verejnosť, čo skupina vníma ako „novú formu lobizmu“.

Skupina teda vníma tieto MNO ako neprimerane vstupujúce do politického procesu, ktorý má byť doménou politických strán. (79) Takýto zásah považuje

skupina za neprijateľný natoľko, že dochádza k volaniu po zrušení „politických“ mimovládok, (22) ktoré sa „Nesmú vyjadrovať k politike a verejným otázkam!“ (19)

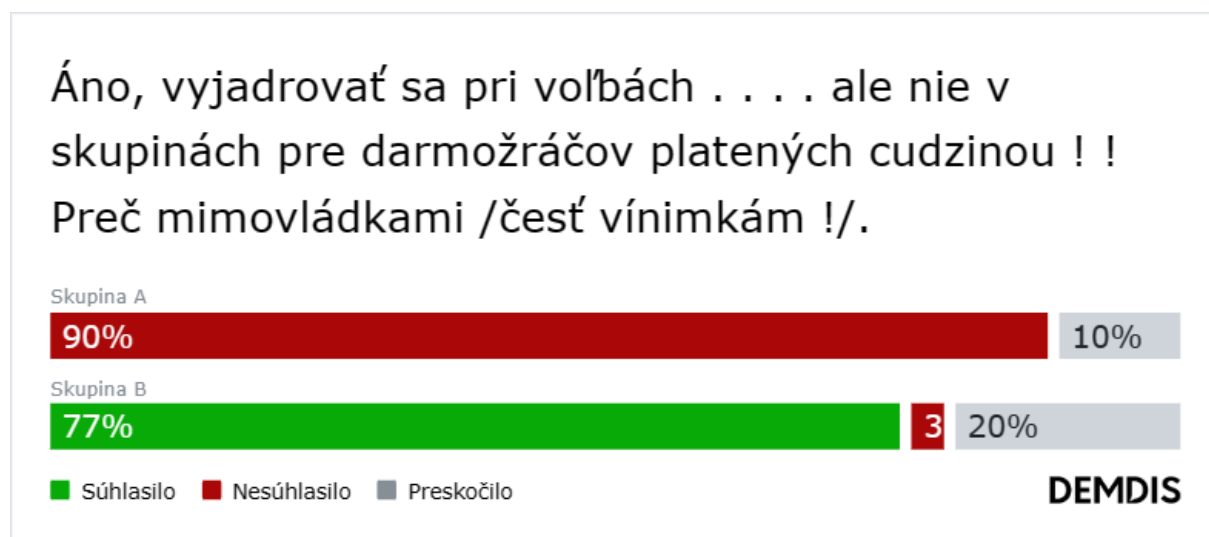
Prvá diskusia na tému demonizácie mimovládok nám ukázala, že problém debát o MNO spočíva aj v dramaticky odlišnom vnímaní konceptu politiky. Zatiaľ čo jedni si pod ňou predstavujú len vysokú stranícku politiku, iní ju vnímajú širšie - aj ako presadzovanie požiadaviek občanmi.⁴

💡 **Pozoruhodný zvrät nastal v augustovej diskusii.** V nej sa až 65% zo skeptickej skupiny vyjadrilo, že treba zrušiť MNO, ktoré podporujú naši spojenci. Problém totiž táto skupina videla v tom, že „niektoré politické neziskovky sú platené zvonku s cieľom ovplyvňovať slovenskú spoločnosť“. (52) Paradoxom bolo, že relatívna väčšina (41%) odmietla zrušenie MNO financovaných Ruskom (len 26% bolo za rušenie). (18)⁵

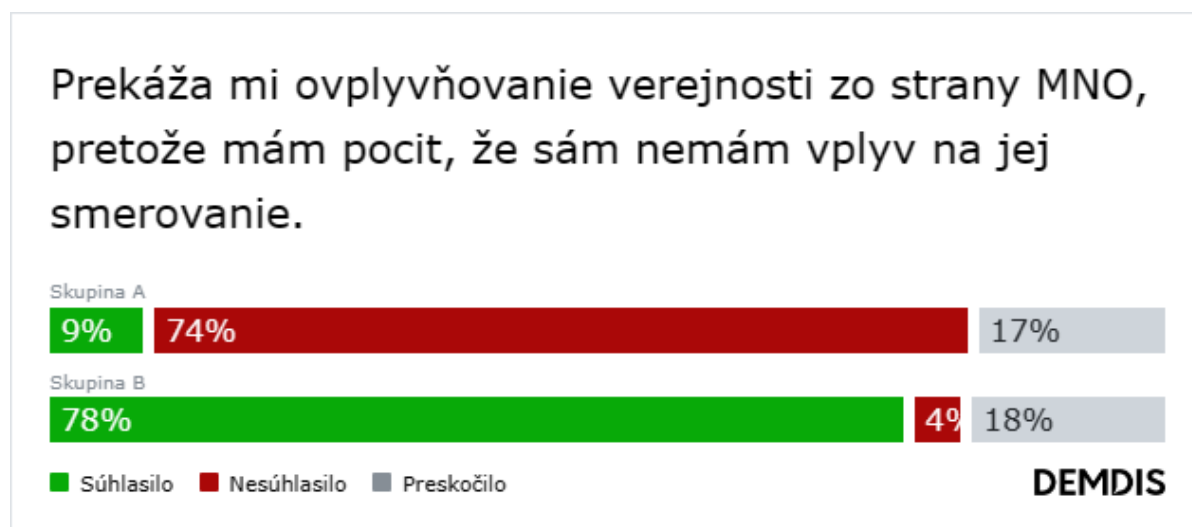
⁴ V tomto kontexte sa domnievame, že ide o problém slovenského jazyka. Angličtina napríklad rozlišuje koncepty *policy* (ako verejné politiky, zákony a pod.), *politics* (ako obsah, politické kapane, lobizmus, atď..) a *polity s* (ako inštitucionálny spoločenský rámec, v ktorom sa prijímajú *policy* prostredníctvom *politics*). Slovenčina však všetky tieto koncepty zásadne a jednoznačne nerozlišuje. Aj vďaka tomu vznikajú nedorozumenia pri vnímaní vzťahu občianskej spoločnosti a politiky.

⁵ DEMDIS Diskusia na tému „Prečo demonizujeme mimovládky?“ (august 2023). Link na report: <https://pol.is/report/r7jjamzvd5iv96scfhdr>

Identifikované postoje odhaľujú u tejto časti diskutujúcich hlboko zakorenené pocity dezilúzie a cynizmu, spojené s presvedčením o svete, ktorým manipulujú zahraničné, cudzie sily - najmä Spojené štáty. Slovensko tieto skupiny nevnímajú ako suverénny štát, ale ako závislú krajinu vzdialenú od skutočných mocenských centier. V sledovanej diskusii sa vyskytlo presvedčenie, že „koloniálnemu statusu, prispievajú aj niektoré politické MNO”.

Na základe pozorovaných postojov sme sa snažili overiť hypotézu o tom, že nedôvera v MNO je prejavom hlbšej príčiny. Predpokladom je, že súčasný stav a vysoká nedôvera je najmä dôsledkom krízy demokracie - systému, v ktorom sa nemalá časť spoločnosti cíti byť odcudzená, vylúčená či odtrhnutá od demokratických procesov. To vedie k pocitu bezmocnosti, apatii a nedôvere.

Tento predpoklad, vychádzajúci čiastočne zo starších diskusií, sa v tomto bloku znovu potvrdil. Až 78% skupiny B súhlasilo s tvrdením: „Prekáža mi ovplyvňovanie verejnosti zo strany MNO, pretože mám pocit, že sám nemám vplyv na jej smerovanie.”. (9)

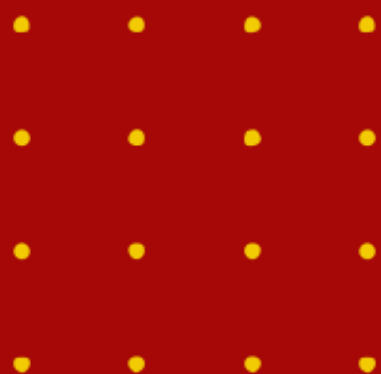
Vo svetle prevládajúceho pocitu bezmocnosti a frustrácie zo *status quo* sa podpora radikálnejších riešení (obmedzenie či rušenie MNO) nejaví byť až taká prekvapivá. Aj preto sa možno domnievať, že súčasný stav je pre časť spoločnosti zo subjektívneho hľadiska do takej miery netolerovateľný, že táto skupina je ochotná robiť aj osobné hodnotové kompromisy a obetovať vlastnú podporu slobody prejavu a združovania.

Výsledky diskusie nám ukazujú, že pocit bezmocnosti (*a kríza demokracie*) je silným motorom nedôvery a nepriateľského postoja voči mimovládnym organizáciám. Domnievame sa, že ide o koreň problému, ktorý je hodný ďalších výskumov, diskusií a analýz. Otázkou zostáva, čo s tým môžeme robiť? Ako budovať dôveru v občiansku spoločnosť, ktorú podkopávajú symptómy krízy demokracie? Ako zlepšovať *status quo*, za ktorého neblahú podobu MNO nenesú hlavnú zodpovednosť, ale žnú nemalý diel kritiky?

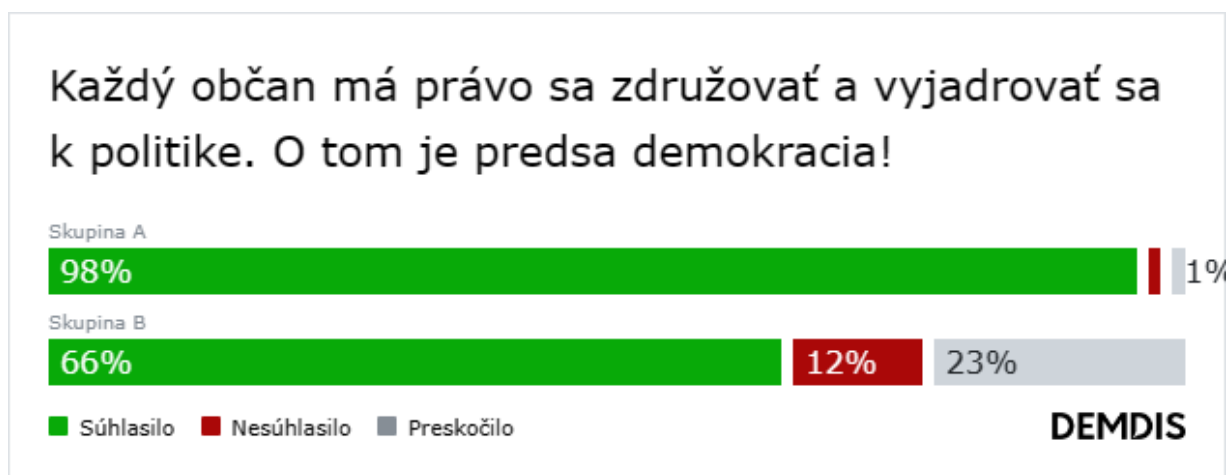
Najkonsenzuálnejšie názory v diskusii

1. Záleží mi na Slovensku bez korupcie. (11)
2. Treba podporovať a zlepšovať život sociálne slabších, mládeže, či dôchodcov. (12)
3. Politikov a mocných nezbožňovať, ale kontrolovať! (10)
4. Treba zapájať občanov do slušnej diskusie a nachádzať porozumenia v rozhádanej spoločnosti. (13)
5. Dobrá spoločnosť = aj slušná verejná diskusia v rámci rešpektovania ľudských práv a dôstojnosti. (5)
6. Každý občan má právo sa združovať a vyjadrovať sa k politike. O tom je predsa demokracia! (20)
7. Je dôležité sledovať stav právneho štátu a poukazovať na porušenia. (16)
8. Anketa áno, ale bez vulgarizmov. Hľadať riešenia a podporovať snaživých pre prosperitu Slovenska. (63)
9. Dôverujem tomu, kto sa úprimne zasadzuje o lepšiu spoločnosť. (4)
10. Vždy je dobré, ak sa občania organizujú a usilujú o lepšiu spoločnosť. (6)

Na jednej hodnotovej lodi

DEMDIS diskusie nám opakovane potvrdzujú, že spoločenský konflikt nie je primárne založený na odlišných hodnotách, ale na podobe ich pretavovania do reality. DEMDIS diskusie⁶ nám opakovane potvrdzujú zhody na tom, ako by mala vyzerat' „dobrá spoločnosť“: Princípy rovnosti, slobody, ľudskej dôstojnosti, slušného dialógu či otvorenej diskusie... To všetko je len špičkou ľadovca hodnôt, ktoré nachádzajú podporu naprieč tábormi.

„Každý občan má právo sa združovať a vyjadrovať sa k politike. O tom je predsa demokracia!“. (20) Spoločne považujeme za „dobré, ak sa občania organizujú a usilujú o lepšiu spoločnosť“. (6) A tým, ktorí sa o ňu „úprimne zasadujú dôverujeme“. (4)

⁶ Všetky výsledky DEMDIS diskusií nájdete na tomto linku: <https://www.demdis.sk/vysledky-diskusii/>

Z diskusie tak vyplýva, že naše hodnotové svety sú bližšie, ako by sme možno predpokladali. Ak dokážeme autenticky a úprimne prispievať k realizácii zdieľaných hodnôt a predstáv o dobrej spoločnosti, volania po umlčaní a zrušení začnú postrádať vecnú legitimitu. A to nie len vo svetle deklarovanej podpory slobody prejavu pre jednotlivcov a kolektívy, ale aj vo svetle zhôd na potrebných spoločenských činnostiach.

Dobrá spoločnosť = aj slušná verejná diskusia v rámci rešpektovania ľudských práv a dôstojnosti.

Skupina A

Skupina B

■ Súhlasilo ■ Nesúhlasilo ■ Preskočilo

DEMDIS

Vždy je dobré, ak sa občania organizujú a usilujú o lepšiu spoločnosť

Group A

Group B

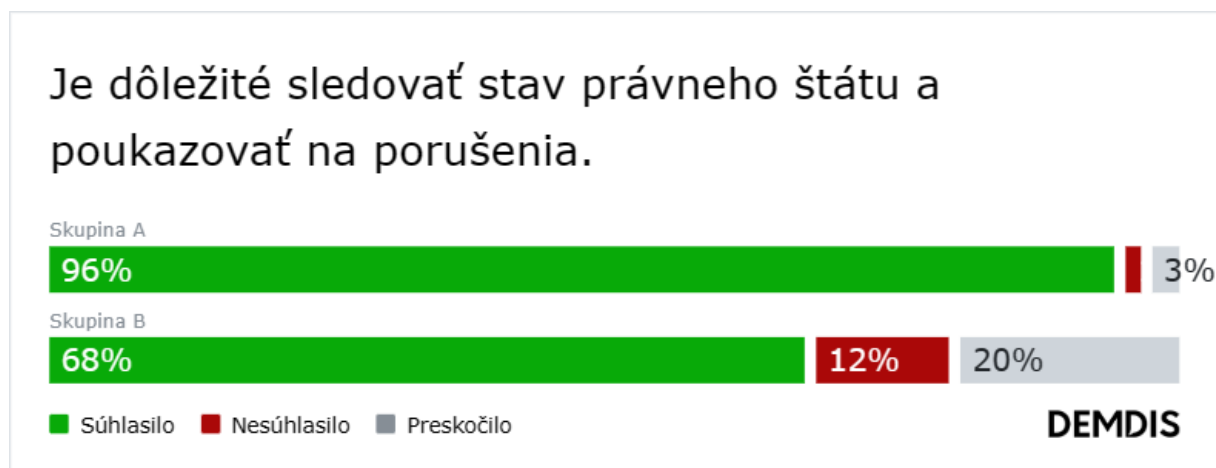
■ Agreed ■ Disagreed ■ Skipped

DEMDIS

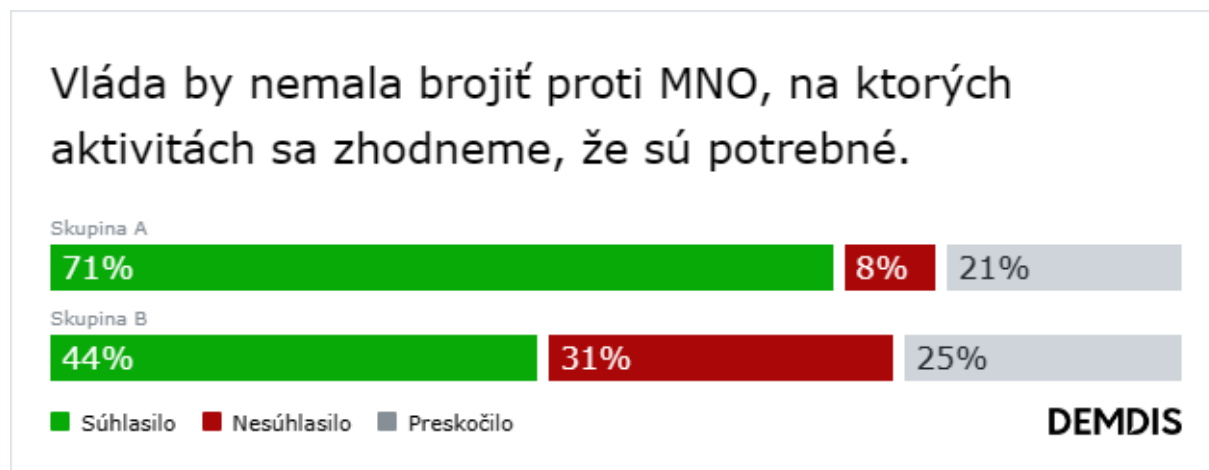
Aké činnosti sú potrebné?

Druhou oblasťou diskusie s verejnosťou bola identifikácia činností, ktoré v kontexte MNO považujeme za spoločensky potrebné či prínosné. Rámec reflektoval aj na prebiehajúci verejný diskurz, počas ktorého dochádzalo k verbálnemu a neraz nekonkrétnemu kádrovaniu organizácií na „politické“ a „ušľachtilé“. Prítomnosť takého delenia v povedomí verejnosti nás (bez ohľadu na jeho zmysluplnosť) postavila pred otázku, akým spôsobom ho pri kategorizácii jednotlivých činností brať do úvahy. Ako už naznačil rebríček najkonsenzuálnejších komentárov, pri tejto otázke panovala jednoznačne zhodná podpora všetkých vybraných činností.

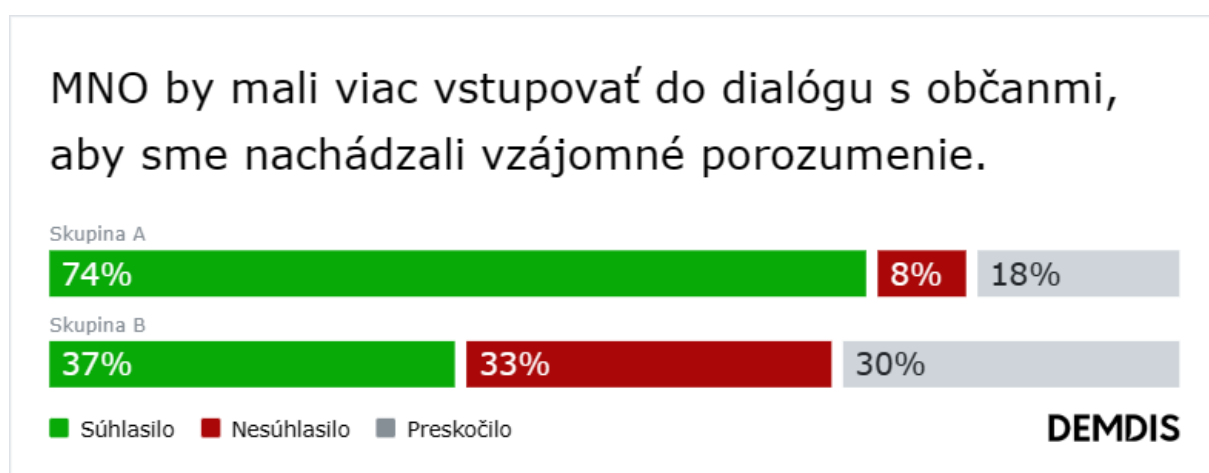
1. **Boj proti korupcii.**
(podpora v skupine A 100%; v skupine B 81%; komentár č. 11)
2. **Podpora a zlepšovanie života sociálne slabších, mládeže, či dôchodcov.**
(A 92%; B 86%; 12)
3. **Kontrola politikov a mocných.** (A 93%; B 79%; 10)
4. **Zapájanie občanov do slušnej diskusie a nachádzanie porozumenia v rozhádanej spoločnosti.** (A 93%; B 76%; 13)
5. **Sledovanie stavu právneho štátu a poukazovanie na porušenia.**
(A 96%; 68%; 16)
6. **Organizácia občanov a usilovanie sa o lepšiu spoločnosť.**
(A 97%; B 60%; 6)

Zhodná identifikácia spoločensky prínosných činností nemala zmysel len v uprataní si konceptuálnych „šuplíkov“. Širší význam naberá v spojení so zhodou na tom, že „vláda by nemala brojiť proti MNO, na ktorých aktivitách sa zhodneme, že sú potrebné“. (7)

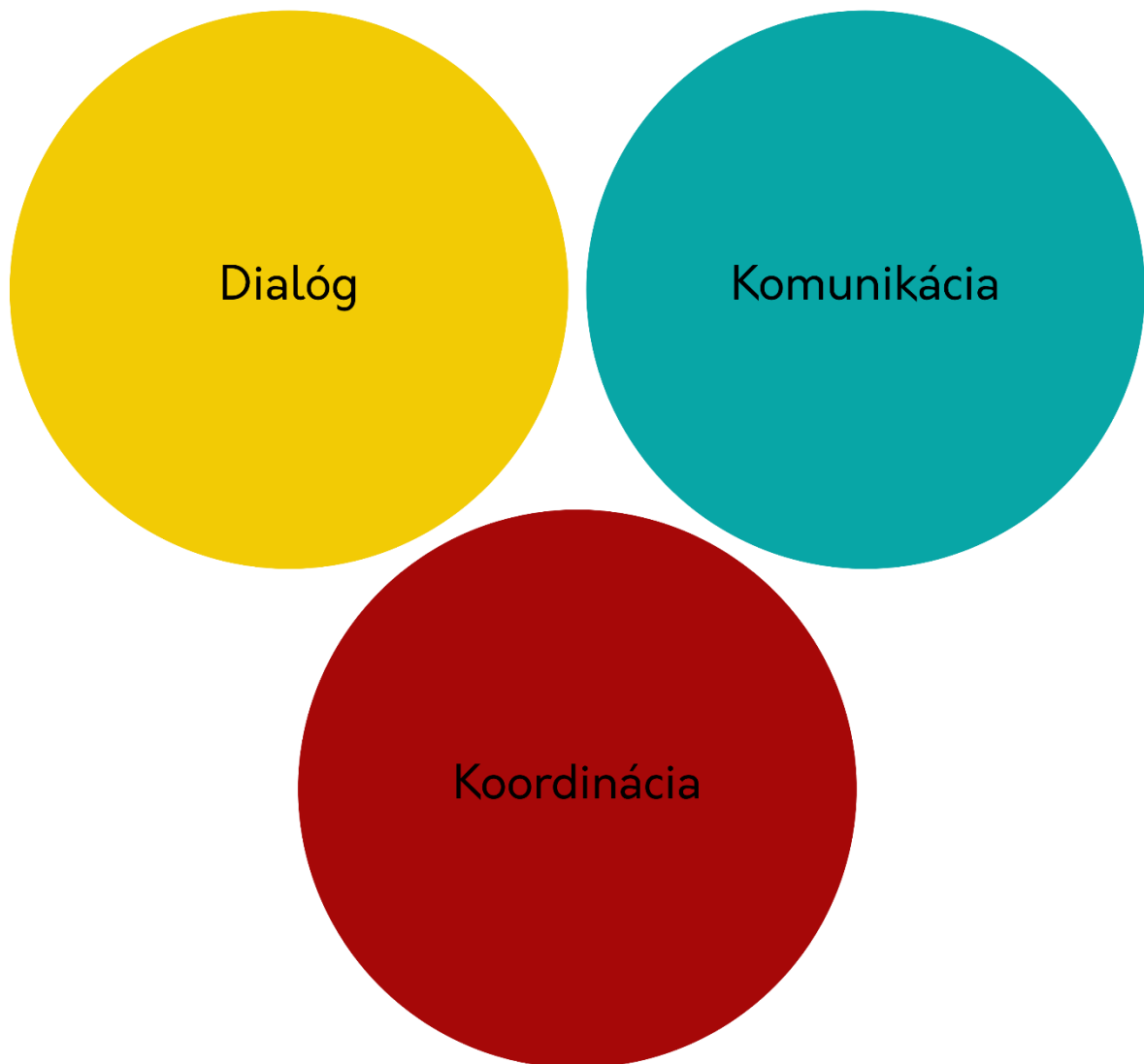
Z toho jednoznačne vyplýva, že nemáme problém s organizáciami, ktoré autenticky vykonávajú zhodne vnímané potrebné činnosti a zasadzujú sa o dobrú spoločnosť. Vo svetle popisu názorov skeptickej skupiny tak kľúč k dôvere najmä v autentickosti úmyslov a činností mimovládnych organizácií. Ako teda k tomu pristúpiť v praxi?

Aké riešenia máme na stole?

Ako efektívne budovať dôveru v občiansku spoločnosť? Ako odbúravať pocit bezmocnosti a frustrácie? Ako sa autenticky zasadzovať o lepšiu spoločnosť? Skrátka - čo s tým?

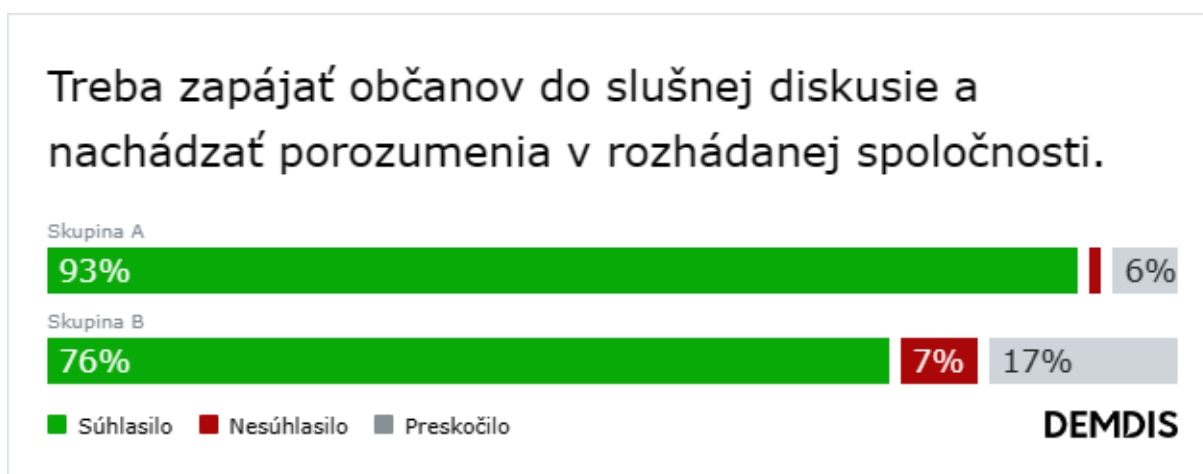
Práve tieto otázky tvorili základ druhej nosnej oblasti diskusného bloku. Za účelom prehľadnosti sme okruh riešení rozdelili do troch rámcových kategórií: 1. Dialóg a participácia 2. Komunikácia 3. Koordinácia. Systém ich nachádzania spočíval v rámcovom uchopení a konsenzuálnej legitimizácii ich potreby v rámci diskusie s verejnosťou. Následne sme jednotlivé oblasti rozvíjali konkretizovali v rámci diskusie v sektore. V tejto štruktúre sa tak budú niest' aj nasledovné podkapitoly.

Dialóg a participácia

V DEMDIS sme presvedčení, že prevládajúci pocit bezmocnosti sa dá liečiť participáciou, dialógom, či deliberáciami. V tomto kontexte zhoda na tom, že „treba zapájať občanov do slušnej diskusie a nachádzať porozumenia v rozhádanej spoločnosti,” neprekvapuje. (13)

Činnosť - vstupovanie do dialógu nachádza podporu aj v priamej spojitosti s mimovládnyimi organizáciami. Tie by mali podľa oboch názorových skupín „viac vstupovať do dialógu s občanmi, aby sme nachádzali vzájomné porozumenie”. (15)

Aké podoby a formy by mohol tento dialóg nadobúdať? Aj táto otázka bola predmetom diskusií v rámci sektora. Tu sme dospeli k tomu, že mimovládne organizácie by mali:

- efektívne vstupovať do dialógu s verejnosťou aj pomocou verejných stretnutí;
- pristupovať k verejnosti s reálnym záujmom;
- vytvoriť dostatočný priestor na to, aby mohli všetci spoločenský aktéri vyjadriť svoje názory a návrhy
- vybrať vhodnú vzorku a spôsob oslovenia;
- začať s dialógom už v rannom veku, v rodine, v škole;
- organizovať školenia o kritickom myslení, aby si verejnosť lepšie overovala a premýšľala nad poskytnutými informáciami.

Aj týmto prístupom môžu mimovládne organizácie prispievať k odbúraniu pocitu bezmocnosti. Zvlášť prospešné môže byť v tomto smere zvyšovanie participácie a zapájania bežných občanov aj do vlastných aktivít. Ak panuje relatívna zhoda na tom, že aj MNO sú politickým aktérom v demokracii, môže byť na mieste uvažovať o ich aktívnom zapojení do role organizátorov diskusií na témy, ktoré sú v ich bezprostrednom záujme.

Efektívna komunikácia

Budovanie dôvery efektívnejšou komunikáciou znie banálne, no v značne polarizovanom prostredí ide o náročnú výzvu. A to aj preto, že pozornosť získavajú najmä konfliktné či kontroverzné prejavy.

Diskusia s verejnosťou zároveň ukazuje, že aj to je vnímanou príčinou vzájomných nedorozumení. „Organizácie by mali dbať na komunikačnú zručnosť, formulovať jasné posolstvá a voliť vhodné komunikačné formáty.” (82)

Ako tieto princípy a teóriu aplikovať v praxi? Ako si aktéri sektora na základe skúseností predstavujú efektívnu komunikáciu? Z diskusie v rámci sektora vzišli nasledovné tipy a prístupy.

Čo komunikovať?

- čo, ako a prečo;
- príklady dobrej praxe;
- dobrú argumentáciu postavenú na zhode;
- jazykom, ktorému porozumie aj „bežný Janko”;
- fakt, že občianska spoločnosť je viac než len mimovládky.

Ako komunikovať?

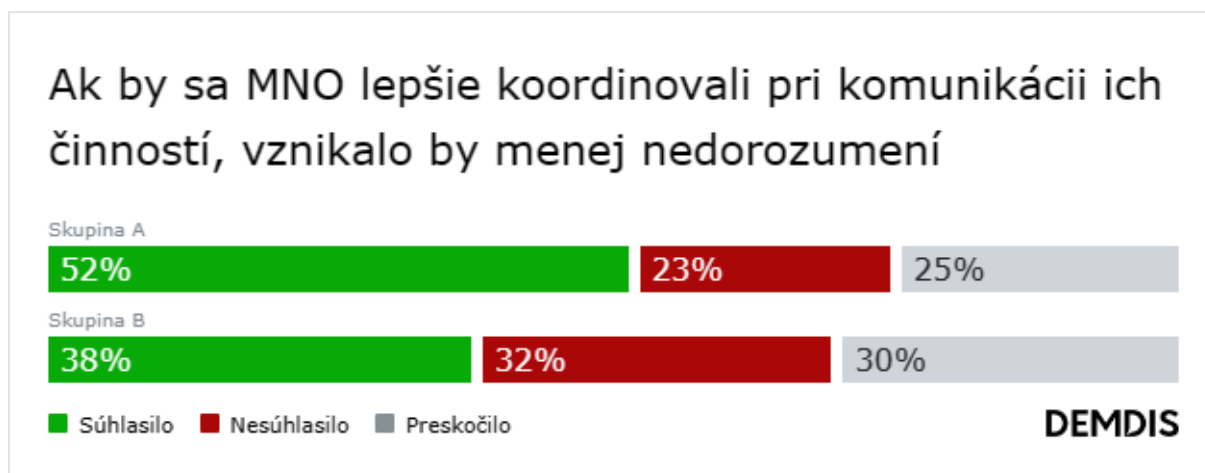
- vecne, slušne a bez prehnaných emócií;
- zrozumiteľne formulované posolstvá;
- v rámci odbornosti a zamerania;
- cez vhodné komunikačné formáty a kanály;
- bez pocitu vlastnej neomylnosti a pohrdania.

Diskusie v rámci sektora nám naznačujú, akou cestou sa vydať. To potvrdzuje aj zhoda z augustovej diskusie na tom, že „MNO by sa mali zbaviť pocitu vlastnej neomylnosti, naučiť sa počúvať a formulovať argumenty nedefenzívnym spôsobom”. (75) Prekvapivá je v kontexte tvrdení, ktoré sme rozoberali vyššie, s aj zhoda na tom, že „MNO sa môžu vyjadrovať k politikám, nemali by však propagovať konkrétnych kandidátov a strany”. (78)

💡 V DEMDIS sme presvedčení, že aj jednostranná komunikácia by sa mala opierať o výstupy diskusií a nájdené zhody. Dôležité je totiž stavať na tom, čo nás spája. Komunikáciu postavenú na konsenzuálnych postojoch preto považujeme za efektívny spôsob vlastnej argumentácie, ktorá neprispieva k ďalšej polarizácii a prehĺbovaní zákopov.

Zmysluplná koordinácia

Poslednou identifikovanou oblasťou riešení je zlepšovanie koordinácie v rámci mimovládneho sektora. Základným konsenzuálnym východiskom je podpora názoru, že ak „ak by sa MNO lepšie koordinovali pri komunikácii ich činností, vznikalo by menej nedorozumení“. (14) Týmto postojom sa môžu potvrdzovať naše predpoklady o tom, že nedôvera pramení aj z nedostatku diskusie a dialógu, ktorý generuje vzájomné neporozumenie.

Z diskusie v rámci sektora sa toto riešenie rozvilo do dvoch konkrétnych podôb - reaktívnej a proaktívnej. Prvou je požiadavka na „spojenie MNO a aktívne reagovanie na kritiku zo strany politikov formou spoločných vyhlásení, protestov a pod...“. Ďalším pomenovaným riešením je „koordinácia pri vytváraní a komunikovaní vízie dobrej spoločnosti“.

Zlepšenie koordinácie MNO za účelom znižovania nedorozumení má tak podporu nielen naprieč tábormi, ale aj v rámci sektora. Jeho realizácia je neraz náročnejšia, ako by sa mohlo zdať. Hlavnými identifikovanými prekážkami sú najmä nedostatok kapacít, neraz silná konkurencia v rámci sektora či jeho roztrieštenosť, čo zvyšuje náročnosť realizácie kolektívnej akcie.

Zmysluplnú koordináciu občianskej spoločnosti považujeme za kľúčovú, jej podoby by preto mali byť predmetom ďalších diskusií. Ide o značne rozsiahlu oblasť, ktorú vo svetle širšieho rámca diskusného bloku nebolo možné úplne obsiahnuť. Je však pozitívnou správou, že táto cesta nachádza širšiu spoločenskú podporu.

Záver

Experimentálny diskusný blok nám priniesol nový pohľad na problematiku nedôvery v mimovládne organizácie a občiansku spoločnosť. S vhodným prístupom vedia byť diskusie aj na kontroverzné témy nie len slušné a vecné, ale aj vedúce ku mnohým zhodám. Ako teda budovať mosty a porozumenie pri tejto téme?

Základným pilierom je silná zhoda na princípoch a hodnotách demokratickej a slobodnej spoločnosti. Opakovane sa nám potvrdzuje, že hodnotové svety polarizovaných skupín nie sú až také vzdialené, ako sa na prvý pohľad javí. V kontexte témy občianskej spoločnosti zhodne podporujeme slobodu združovania, občiansku angažovanosť a kolektívnu spoluprácu. Považujeme za dobré, ak sa občania organizujú a zasadujú o lepšiu spoločnosť, ku ktorej patrí aj slušná verejná diskusia a rešpektovanie ľudských práv a dôstojnosti. Tým, ktorí sa o ňu úprimne zasadujú dôverujeme. Práve toto považujeme za hlavný stavebný kameň,

Zhodne podporujeme slobodu prejavu, ktorá nemá platiť len pre jednotlivcov, ale aj kolektívy. „Každý občan má nie len právo združovať sa, ale aj vyjadrovať sa k politike. O tom je predsa demokracia!” Podpora konkrétnych kandidátov je však už za hranou.

Jasno máme aj v činnostiach MNO, ktoré považujeme za potrebné. Diskusia nám ukázala, že podporu majú nie len klasické verejné služby (podpora slabších, mladých, seniorov), ale aj politické aktivity. Zhodne považujeme za dôležité kontrolovať mocných, sledovať stav právneho štátu, bojovať proti korupcii, či zapájať občanov do verejnej diskusie a nachádzať vzájomné porozumenie. Zároveň sme presvedčení, že by sme nemali brojiť proti MNO realizujúcich aktivity, na ktorých užitočnosti sa zhodneme.

Zhoda v hodnotách a aktivitách nás posunula do roviny politickej. Prečo sa prítomná zhoda nepremieta aj v spoločenských postojoch, a namiesto nej nastáva volanie po zrušení politických mimovládok?

Odpoveď nachádzame v dvoch oblastiach - sémantickej a štrukturálnej. Jedným z identifikovaných problémov a dôvodov je nedostatočné rozlišovanie „nuáns” politiky v slovenskom jazyku. Jedni si pod tým predstavujú výlučne vysokú stranícku politiku, iní zas koncept vnímajú širšie s presvedčením, že politika je všade okolo nás. Napriek tomuto silnému vzájomnému nepochopeniu však nachádzame zhodu - napríklad na tom, že „pre pochopenie otázky je dôležité rozlišovať medzi *politics*, *policies* a *polity*”.

Druhou, komplexnejšou oblasťou je štrukturálny konflikt premietajúci sa v pocity bezmocnosti a frustrácie občanov zo *status quo*. Skeptickej skupine totiž prekáža vnímané ovplyvňovanie spoločnosti mimovládkami preto, že sama nepociťuje svoj vplyv na jej fungovanie. Práve to považujeme za najzásadnejšie zistenie. Vnímaná „mocenská” nevyváženosť vzťahu medzi MNO a bežnými občanmi v spojení s odlišnými politickými názormi generuje značný pocit hostility. V skratke - ak občania majú pocit, že MNO majú na spoločnosť a verejný diskurz násobne väčší vplyv a zároveň nesúhlasia s témami, ktoré MNO do verejného diskurzu vnášajú, problém je na svete. Diskusie nám ukázali, že subjektívny pocit bezmocnosti potom

s najväčšou pravdepodobnosťou vyúsťuje aj v kompromisy s vlastným svedomím a podporou slobody prejavu či združovania. Otázkou tak bolo, čo s tým?

Riešenia, ktoré vzišli z diskusného bloku, je možné zaradiť do troch rovín - participácia a dialóg, efektívna komunikácia a zmysluplná koordinácia.

Z diskusie vyplýva, že vnímaný pocit bezmocnosti, frustrácie a nevypočutia môžeme efektívne odbúravať dialógom, participáciou a zapájaním občanov do verejného diania. Medzi identifikovanými aplikačnými princípmi nachádzame prístup charakterizovaný reálnym záujmom, výber vhodnej vzorky a spôsobu oslovenia, či vytváranie dostatočného priestoru na vyjadrenie pre všetkých aktérov spoločnosti. O tom, že férový a otvorený proces diskusie môže viesť nie len k slušným a vecným výstupom, ale aj mnohým zhodám, svedčí aj tento diskusný blok.

S diskusiou je úzko spojená aj efektívna komunikácia a účastníci bloku dospeli k mnohým návrhom, ako k nej pristupovať. Za dôležité považujeme jasne a zrozumiteľne komunikovať čo, ako a prečo organizácie robia. Ku komunikácii je nutné pristupovať bez pocitu vlastnej neomylnosti a vyjadrovať sa v rámci zamerania a odbornosti. Argumentovať by sme mali slušne a na základe nájdených zhôd. Kľúčom je zároveň výber vhodných komunikačných kanálov a formátov. V neposlednom rade je dôležité komunikovať, že občianska spoločnosť sa neobmedzuje len na „mimovládky“, ale má množstvo foriem a prejavov v každodennom živote občana.

Posledným, no o nič menej dôležitým riešením je zlepšovanie a kultivovanie zmysluplnej koordinácie v rámci sektora. Jej nedostatok považujú diskutujúci za jeden z faktorov, ktoré prispievajú k vzájomným nedorozumeniam. Zároveň však vidíme aj mnohé úskalia jej realizácie - sektor nie je homogénna masa, neraz prevláda silná konkurencia a nedostatok zdrojov na proaktívnu koordináciu a financovanie zastrešujúcich platforiem, ktoré by mali dostatočnú autoritu a legitimitu. Efektívnu koordináciu považujeme za nevyhnutné riešenie, no zároveň realizačne najnáročnejšie. Značná komplexnosť podoblasti diskusie si preto vyžaduje pokračujúci dialóg nie len v rámci sektora.

Uplynulý diskusný blok nám umožnil nazrieť pod povrch tejto komplexnej témy. Hlboké korene nedôvery sa v dôsledkoch dotýkajú najväznejších spoločenských problémov, akým v súčasnosti čelíme. Aspoň čiastočne sa nám podarilo identifikovať nielen problémy, ale aj cesty, ktorými sa môžeme vydať pri hľadaní a následnej realizácii riešení. Veríme, že dôsledná analýza výsledkov a posilňovanie konsenzuálnych pilierov nám umožní budovať dôveru v prácu občianskeho sektora. Tá je nutným predpokladom autentickej a legitímnej snahy o lepšiu spoločnosť, ktorá bude v skutočnom význame tohoto slova spoločná.

Slušná a vecná diskusia je predpokladom dôvery, a dôvera je základom občianskej spoločnosti.

Ďakujeme za vašu účasť!

Pod'akovanie

Vďaka o.z. Bystriny za spoluprácu pri organizácii diskusného bloku. Vďaka Občianskej platforme pre demokraciu za distribúciu diskusií v rámci platformy.

Spolufinancovaný
Európskou úniou

 impact lab

Diskusný blok bol spolufinancovaný Európskou úniou v rámci projektu č.101091634 – Impact Acceleration of Slovak CSOs. Vyjadrené názory a stanoviská sú názormi a stanoviskami autora/-ov a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani Európska výkonná agentúra pre vzdelávanie a kultúru za ne nezodpovedá.

Mediálni partneri

Pravda

otvorení rozhovoru

Zdroje

Kompletné výsledky reporty z diskusií nájdete na odkazoch nižšie.

1. Ktoré mimovládky sú potrebné a ktoré nie? (november 2023). Online na: <https://www.iris.demdis.sk/conversations/10/report/external>
2. Z čoho pramení nedôvera v MNO? A čo s tým? (november 2023). Online na: <https://www.iris.demdis.sk/conversations/8/report/external>
3. Prečo démonizujeme mimovládky? (august 2023). Online na: <https://pol.is/report/r7jjamzvd5iv96scfhdr>
4. Ako obnovovať dôveru v občiansku spoločnosť? (august 2023). Online na: <https://pol.is/report/r6ipxzfuddppwesbmtmn>;
5. DEMDIS report z augustového bloku. Online na: <https://www.demdis.sk/ako-budovat-doveru-v-obciansku-spolocnost-vystupy-demdis-workshopu/>

Metodika

1. Vykresľovanie názorových skupín

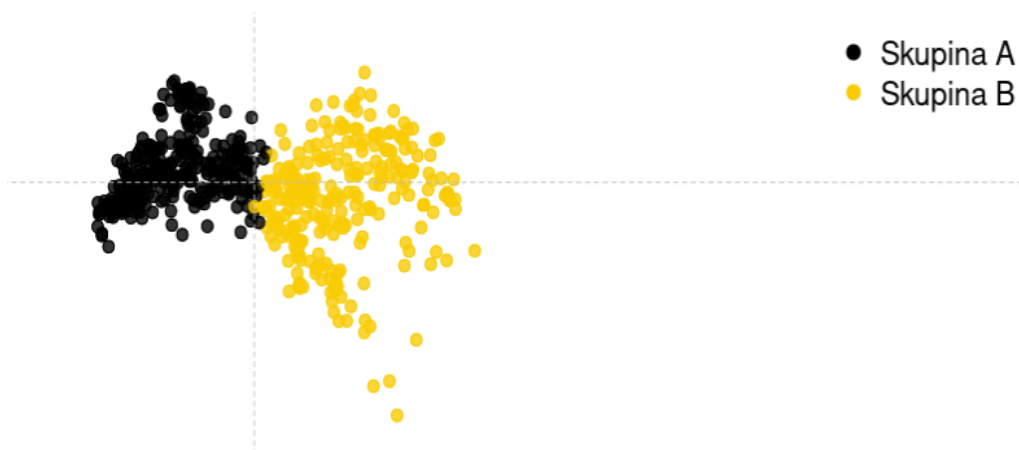
Softvér IRIS využíva štatistické metódy a metódy *data-miningu* na vytvorenie tzv. *názorových skupín*. Hlasy všetkých účastníkov sú spracované do dátovej matice, ktorej chýbajúce údaje (hlasy na komentáre od ľudí, ktorí daný komentár nevideli) sú doplnené na základe odpovedí ostatných účastníkov.

Na takto upravenej matici je následne vykonaná *analýza hlavných komponent* (ang. PCA alebo principal component analysis). Ide o metódu redukcie dimenzie, ktorá nám dovoľuje stlačiť odpovede každého z účastníkov do dvojdimenzionálneho bodu takým spôsobom, aby bola v dátach zachovaná čo najväčšia miera informácií.

Keď je každý účastník reprezentovaný práve jedným bodom v 2D ploche, softvér použije štatistický algoritmus na zhlukovanie známy pod názvom *k-means* (slov. *k*-priemerov). Ten automaticky vyhodnotí ideálny počet zhlukov pri danej diskusii.

Výsledkom tohoto procesu je niekoľko zhlukov (t.j. názorových skupín), s ktorými ďalej softvér pracuje na vyhodnotenie konsenzuálnych či polarizujúcich komentárov. Treba si uvedomiť, že tento proces je automatický a na svoj priebeh nevyužíva nič iné, len získané dáta o hlasovaní jednotlivých účastníkov.

Práve to nám umožňuje pracovať s objektívnymi výsledkami pre každú diskusiu, bez možnosti akejkolvek manuálnej úpravy od kurátorov diskusie.

2. Vyhodnocovanie konsenzuality komentárov

Po vyhodnotení názorových skupín je hlavným cieľom jednotlivých diskusií identifikovať konsenzus, a teda tvrdenia, ktoré dosiahli čo najvyššiu podporu vo všetkých názorových skupinách. Náš DEMDIS softvér na to využíva matematický vzorec, ktorý každému komentáru priradí istý počet bodov.

Komentáre s najvyšším počtom bodov sú následne vyhodnotené ako najkonsenzuálnejšie. Tento počet bodov je ovplyvnený viacerými faktormi:

1. Miera konsenzuality: Komentáre, ktoré získali podobnú mieru podpory naprieč názorovými skupinami, dostanú väčší počet bodov. Tým pádom budú komentáre, ktoré získali veľkú podporu v skupine A, no veľmi málo hlasov od účastníkov v skupine B, vysoko penalizované.
2. Celkový počet hlasov: Toto kritérium je veľmi jednoduché; komentáre, ktoré získali väčší počet hlasov (t.j. vyjadrení „súhlasím“), získajú väčší počet bodov. Od najkonsenzuálnejších komentárov očakávame vysokú podporu vo všetkých skupinách, čo znamená veľký počet súhlasov.
3. Miera súhlasu: Posledné kritérium berie do úvahy tzv. *mieru súhlasu*, ktorá vyjadruje pomer počtu súhlasov vydelený súčtom súhlasov a nesúhlasov na daný komentár. Tieto hodnoty sú následne spriemerované pre všetky názorové skupiny a komentárom s vyššou mierou súhlasu bude pridelených viac bodov.

Toto kritérium je nastavené tak, aby skupiny s väčším počtom účastníkov „neprevalcovali“ ostatné, menšie skupiny svojím vysokým počtom súhlasov. Kvôli tomu vstupuje miera súhlasu do nášho vzorca pre každú názorovú skupinu s rovnakou váhou. To zvyšuje férovosť pri diskusiách s nevyváženým počtom účastníkov v skupinách. Komentáre s najvyšším počtom bodov sú hlavným záujmom výsledkov diskusie, pretože vyjadrujú myšlienky a tvrdenia, s ktorými sa všetci účastníci diskusie čo najviac stotožnili.

Napíšte nám a tvorme
spoločne svet férovej a
otvorenej diskusie!

Podporte nás

LinkedIn

Facebook

Instagram

Kontaktné údaje:

DemDis o.z.

Mail: kontakt@demdis.sk

Web: demdis.sk

© 2023 DEMDIS